

‘SAKONEAN, ITSASOA IKUSTEN DA’

Familia baten erbestea eta herrimina, miangolarratarren historia ahaztua argitara

Askok bezala, gerrak jo zuen Miangolarra Gorostiza familia. Deserrian, litografia enpresa sortu zuten, eta dirutu ziren. Euskal Herrira itzulirik, baitezpadakoa gertatu zen haien dirua Federiko Krutwigek *Vasconia* idatz zezan, edo Ez Dok Amairuko kantariak diskoak graba zitzen. Eta, hala ere, eta beti, isilean haien izena: Miangolarra. Gaitz erdi, haien eginak argira ekarri ditu Patxi Zubizarreta idazleak.

 MIEL ANJEL ELUSTONDO

Hedabideetan nahizu-nahizu dabil Patxi Zubizarreta Dorronsororen (Ordizia, 1964) izena. Ez alferretan, irabazi berriak ditu -iazko Lizardi saria jasotako *Zerria* idazlanarekin-, Espainiako Haur eta Gazte Literatura Saria, eta, modalitate berean, Euskadi Literatura Saria. Merezimenduok irabazirik ere, ordea, han eta hemen dabilkigu bestelako lan bat, argitaratu berria, aurkezten: *Sakonean, itsasoa ikusten da. Miangolarratarren uberan* (Txalaparta, 2023). Miangolarra Gorostiza familiaren historiatic tira eginez, gure idazleak Euskal Herriaren historiaren zati gorde ezkutua ekarri digu argira.

Erbesteak markatutako familia baten historia da miangolarratarrena. Joserra Senperena musikariak halaxe utzi du labur idatzirik Zubizarretaren liburuaren kontrazalean: “Bidegabekeria handia iruditzen zitzaidan 1940ko hamarkadan erbestera joandako [Miangolarra Gorostiza] familia haren berririk ez izatea, batez ere beren negozioen ondusunak herri baten kultura sustatzeko

erabili eta gero. Patxi Zubizarretaren liburua gure historiaren zati txiki bezain gogoangarri bat ezagutzeko aukera izan daiteke eta, bide batez, munduan zehar bizi izandako familia baten abenturak gozatzeko ere bai”. Hortxe, beraz, familiaren ibiliaren gakoak, eta liburuarenak: erbestea, ondasunen erabilera, geure historia, abenturak... Eta osagaiok bildu, eta ondu du lana idazleak, orain baino lehen bi narraziootan egin zuen bezala: *Julien Vinsonen hegaldia* (Elkar, 2019), eta *Hiru gutun Iruñetik* (Pamiela, 2012). Biotan egindako bideak lagundu dioke oraingo honetan.

ERBESTEALDIA

Miangolarratarrak, finean, Frantzisko Miangolarra eta Maria Asuntzion Gorostiaga senar-emazteak, eta bost seme-alabak dira: Luz, Laura, Mari Fe -hamar urteko zela gaixorik hila-, Augusto eta Frantzisko *Pako*. Hala ere, liburua irakurrieran jabetuko garenez, senideetan gazteenak, erran delako Pakok, bereganatuko du protagonismo kasik osoa.

Gernikan jaio ziren bost haurrak, Arratzuan jaioa zuten aita; Ibarrangelukoa, berriz, ama. Haatik, ez zuten denboraldirik egin jaioterrian, Frantzisko Miangolarra -itsas-kapitaina, lanbidez-Pasaiako portura destinatu baitzuten. Eta, Zubizarretak adierazi digunez, “aitaren atzetik, Donostiara etorri zen familia osoa. 1936ko gerra lehertu zenean, berriz, erbesterako bidea hartu zuen familia, askok bezala, eta Gernika eta Baiona ibili zituzten babesleku”. Eta, dakigunez, 1939an, artean Espainian gerran zirela, Baionan ziren miangolarratarrak.

Zerutik jakina da Bidasoaz bestaldeak iheslariz gainezka egin zuela. “Sosegatu ezinarekin batera, izua zen nagusi”, idatzi du Zubizarretak, erbestealdi urrutikoa iragarritz: Amerika. Lehenengo, Parisera egin zuen familia, pasaporte-bisatuak inguratu nahirik. Hurrena, asilo eskubidea eskatu zuten AEBetan, Mexikon, Argentinan eta Venezuelan. Inondik ere, azken herrialde horrek baizik ez zuen ontzat hartu miangolarratarren eskaera, eta halaxe heldu zen familia Caracasera.

Bi senidek, Luzek eta Augustok, Los Caobos ikastetxea sortu zuten Caracasen. Hori baino handiagoa egin zuten etxeko bi gazteek, Augustok eta Pakok. Litografia bat abiarazi zuten, eta lan franko, eta ona, egin: 1949an, esaterako, Venezuelako mapak egiteari lotu zitzaizkion Kartografia Nazionalaren eskariz. Ondoko urtean, Venezuelako mapa osatu zuten. Hurrengoan, geologia mapak egiten hasi ziren Meategi eta Hidrokarburu ministerioarentzat. Eta segi: "Sustapen ministerioaren babesean, esne ontziak aztertzeari eta garatzeari ekin zioten eta Envases Internacional S. A. sortu zuten", AE-Betatik inportatzen zituzten ontzien kalitate bereko produktua, eta %10 edo 20 merkeagoa. "Horren ondotik, Augusto eta Paco anaiak Rotograbado Comercial firma ere sortu, eta zigarro, aluminiozko eta freskagarrietarako ontziekin jarraitu zuten", irakurri dugu Zubizarretaren liburuan... Hitz batean, miangolarratarrek dirutu egin ziren Venezuelatan.

ABERTZALEAK

Euskal komunitate indartsua zen garai hartan Caracasen, hango herrialdeak hartu zituen iheslari gehien, eta 1942an bertan, eratu zuten Eusko Etxea. Eta, handietan handi, Jose Antonio Agirre lehendakaria ere bertan izan zuten 1959ko Aberri Egunez. Haatik, Jaurlaritzak ordu arte egindakoa baino gehiago nahi zuten Venezuelako

Aita gurea, euskara

Venezuelako erbestetik Donostiara itzulirik, Pako Miangolarrak lagun egin zuen Krutwig Biarritzen, eta lagun, era berean, Marc Legasse. 1960ko hamarkadaren hasiera orduko, sortua zen KLM (Krutwig, Legasse, Miangolarra) hirukoa, diktaduraren kontra eta Euskal Herriaren alde zerbait baino gehiago egin nahirik.

Miangolarraren eta Legasseraren adiskidetasunaren –eta heterodoxiaren– lekuko, Legasseraren honako poema aldatu du Patxi Zubizarretak *Sakonean, itsasoa ikusten da. Miangolarratarren uberan* liburura:

*Gure aiten hizkuntza
gogoetan zarena
garbi ezazu gure herria
ager bedi zure indarra
nausi bedi euskara
etxean bezala enparantzan ere.
Emaiguzu gure buruan
askatasunaren ogia
ez gaitzazu utz erortzen
erdararen tentaldian.
Baiña erdalkeriaren gaitzetik
aska gaitzazu.
Halabiz.*

euskaldun askok, eta, 1960an, *Karakas'ko Agiria* argitaratu zuten zenbait abertzalek. Sinadurarik ez, nahiz Jose Estornes Lasa eta Augusto eta Pako Miangolarra ez ziren, nonbait, aparte ibili. Delako agiriak "Aberri, Euskara ta Azkatasuna" zuen goiburua, eta Zubizarretak idatzi duenez: "Euzko Aberri Jaurlaritza berri baten aldeko aldarria zen, Espainiako balizko Errepublikatik aparte, Vaticanoak erakutsitako jokamolde zapaltzailetik urrun, eta Euskal Herri osoaren aldekoa: *'Ikusirik Españak euskotarroi ekarri eta geure gaztedi ederrena ondatu zigun gudu gogorraren ondoren ogei ta iru urte igaro diran-arren ezertarako ere ez dirala izan euskotarron alegin eta ekiñaldi guztiak...'*". Borrokarako deia zen, gehiago nahi zuten batzuek. Espainiarekin zeharo hautsi, adibidez.

Abertzale gogorrak ziren erbestean. Behin, miangolarratarrek ikurrina paratu zuten beren litografian.

Beste behin, 1962an, Euskal Herrira itzultzeko erabakia harturik ordurako, eta Espainiaren enbaxadan bisatua eskaturik, akusazio gorriak egin zituen enbaxadoreak, Espainiako Estatura sartzen galarazteko asmoz: separatista amorratuak omen Miangolarra anaia biak, Caracaseko Eusko Etxeko ekitaldi guztietan parte hartzen omen zuten, hiriburuan Espainiako banderak erretzea antolatu omen zuten, eta etengabe jarduten omen zuten Espainiaren izen ona belzten...

ITZULERA

Itzuli ziren, hala ere. Miangolarra anaia biak Donostian ziren 1960ko hamarkadaren hasieran. Anaietan gazteena, Pako, Donostian bezain-beste zen Bidasoaz bestaldeko herrietan, eta, esaterako, Biarritzen ezagutu zuen Federiko Krutwig, hau Belgikako erbestetik itzulia. Eta diktadurari eta errepresioari behar bezala aurre egin nahirik, Paco Miangolarrak Federiko Krutwigengan ikusi zuen bidea seinalatuko zuen intelektuala. Horrelaxe sortu zen *Vasconia* obra. Zubizarretak idatzia da: “Krutwigek hamaika lan linguistikoa, literario eta politiko idatzi zituen, baina guztien artean agian *Vasconia* izeneko saiakera kontraesankor bezain konprometitua nabarmendu daiteke, eta eginkizun hartan Paco gertatu zen bultzatzaile nagusia (...) ezinbesteko borrokaren alderdi programatikoa eta ideologikoa *Vasconia. Estudio dialéctico de una nacionalidad* obran gauzatu zen”, 1963an Parisen argitaratua, Fernando Sarrailh de Ihartza seudonimoarekin.

Eta, gisa berean, Herri Gogoa diskoetxe klandestino sortu zuen Paco Miangolarrak, Iñaki Beobide lagun zuela, eta “Lourdes Iriondo, Xabier Lete, Mikel Laboa, Antton Valverde, Xalbador... igaro ziren handik, baina Donostian inor gutxi du Herri Gogoa diskoetxearen eta Paco Miangolarren lanaren berri”, Zubizarretaren arabera betiere.

Eta, hain zuzen, ezezagutza horixe edukiz betetzera dator *Sakonean, itsasoa ikusten da. Miangolarratarren uberan* liburua, ez dakienak jakin dezan... ●

"Iragana ez da monolitikoa"

Narratzaile fina da Patxi Zubizarreta. Bide handia eginga du literaturan, haur eta gazte istorioak idazten, helduentzako literatura, itzulpenak egiten... Oraingo liburu honetan ere, eta miangolarratarrek helburu zituela, ezin literaturaren bidetik aparte ibili.

Zazpi kapitulu ditu zure lan honek, eta, atal bakoitzaren hasieran, itsasontziren bati loturiko istorioa irakurriko du irakurleak. Batean, Goizeko izarra; bestean, Cuba. Noiz Winnipeg, noiz Francoren Azor...

Itsasontzien simila erabili dut, bai: Miangolarratarrek *Goizeko izarra* ontzian itsasoratu ziren, *Île de France*-n Ravel pianista, *Winnipeg* kargaontzi zaharrean ehunka errefuxiatu bildu zituen Pablo Nerudak, “poema eder baten antzera...”. Elkarrizketek erakutsi didate iragana ez dela monolitikoa, gertakari beraren oroitzenak askotarikoak eta kontraesankorrek direla, eta Echenozek, Barnesek, Buñuelek, Kallifatidisek lagundu didate historia hobeto kokatzen eta sinesgarriago egiten. Izenburua, adibidez, Vicente Huidobroren hilobiko hitzetatik dator...

Miangolarratarren historia bistaratu ahal izateko,

elkarrizketak egitera jo behar izan duzu, ezinbestean.

Bestelako iturri askorik ez baitago. Bai, elkarrizketa izan dut baliabide nagusi, eta Miangolarra familiako senideekin batera, Eneko Irigarai eta Iñaki Larramendi elkarrizketatu ditut. ETaren sorreran parte hartu zuten biek, eta biek ezagutu zuten [Pako] Miangolarra. Horiekin batera, hainbat pertsonak eman didate lekukotasuna: Jose Angel Irigaray, Benito Lertxundi, Iñaki Anasagasti, Eugenio Ibarzabal... Benetako plazera izan da, eta ikasgai ederra.

Miangolarratarren lan hau egin beharra zegoen...

Bai, bada! Garai hura bizi izan zuten militanteen artean-eta, ez dago Krutwig *Vasconia* irakurri ez zuenik. Baina inork ez daki Paco Miangolarrak finantzatu zuela: filantropoa izan! Edo Herri Gogoa diskoetxea ere, Pakok abiarazi zuen -bere etxebizitzaren gaineko bizitzan, Donostiako Gros auzoan-, Iñaki Beobidek lagunduta, eta behar ziren gailuak erosita. Eta Jon Miranderen poemak ere, Paco Miangolarrari esker heldu zaizkigu. Historia harrigarria da Miangolarra Gorostiza familiarena, oro har, eta Pakorena [Miangolarra], bereziki.

Nafarroako Bertsolari Txapelketa 2023

Finalaurrekoa

AGOITZ

Azaroak 11, larunbata
17:30ean, Kultur Etxean

Julio Soto Ezkurdia, Xabat Illarregi Marzol, Idoia Granizo Uribarrena, Ekain Alegre Gil, Julen Zelaiaeta Iriarte eta Urko Gartzia Aleman

Gai-jartzailea: Maialen Belarra Eneterreaga

Antolatzailea

Laguntzailea

Sarrerak www.bertsosarrerak.eus atarian salgai

www.bertsozale.eus